

Hodnotenie kvality dokumentácie

Systematické hodnotenie dokumentácie vypracovanej pre proces posudzovania vplyvov činností na životné prostredie (ďalej EIA) je jednou zo základných podmienok jeho kvalitného priebehu. Hodnotenie kvality a úplnosti dokumentácie by malo dať odpoveď najmä na tieto otázky:

- či bola dokumentácia zameraná na podstatné problémy, ktoré musia byť vyriešené pred vydáním rozhodnutia o navrhovanej činnosti,
- či sú metódy použité na analýzu týchto problémov odborné správne a opodstatnené,
- či je dokumentácia spracovaná zrozumiteľne.

Ako hlavné okruhy nedostatkov, ktoré zapríčiňujú neprijateľnú kvalitu dokumentácie, uvádzajú Petts a Eduljee (1994):

- nevyvážené hodnotenie variantov,
- nedostatočnú identifikáciu predpokladaných vplyvov a ich rozsahu,
- nedostatočné vyhodnotenie kvantity a kvality zdrojov znečistenia,
- nevhodnú aplikáciu a nedostatočný opis metód predikcie vplyvov,
- nejasne definované a opísané kritériá významnosti vplyvov,
- jednostrannú analýzu a interpretáciu poznatkov alebo ich opis v priaznivejšom svetle (subjektívne),
- nejasné a nezrozumiteľné spracovanie dokumentácie,
- nejasne a nejednoznačne navrhnuté opatrenia.

S týmito bodmi možno súhlasiť, vyplýva to i z našich poznatkov,

jednak z analýz k príprave kritérií na hodnotenie kvality dokumentácie (Pavličková a kol., 1996) a jednak v rámci komplexného hodnotenia EIA. Vzámeroch správach o hodnotení vypracovaných v SR sa dôsledne dodržiava štruktúra obsahu podľa príloh č. 2 a 3 zákona NR SR č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (ďalej zákona). Z doterajších skúseností zo spracúvania dokumentácie EIA v SR ale vyplýva aj to, že nie formálne napĺňanie jednotlivých bodov štruktúry dokumentácie, ale kvalita ich obsahu rozhoduje o úrovni kvality dokumentácie.

Z analýz je jednoznačné, že kvalita dokumentácie z roka na rok stúpa. Vyplýva to z viacerých skutočností, napr. užšej spolupráce navrhovateľa a spracovateľa dokumentácie (spolupráca či nespôlupráca sa veľmi odrazí na úrovni dokumentácie), širšieho výberu spracovateľov dokumentácie, získaných skúseností z iných posudzovaných činností, a s tým spojeného poučenia "z predošlých chýb". Pozitívny vplyv má aj absolvovanie školení a seminárov k EIA a existencia dnes už pomerne početných a dostupných publikácií. Časti dokumentácie venované opisu navrhovanej činnosti a analýze súčasného stavu sú vo väčšine prípadov na prijateľnej úrovni. Stále však zaostáva časť týkajúca sa predpokladaných vplyvov, a z toho vyplývajúce navrhované opatrenia.

Je to aj z toho dôvodu, že platnosť predikcií vplyvov značne kolíše. Súvisí to však s úrovňou jednotlivých vedných disciplín a použitých metód hodnotenia. Úroveň spracovania dokumentácie závisí od odborného profilu riešiteľskej skupiny. Veľmi rozdielna je úroveň spracovania do-

kumentácie jednotlivých variantov. Niektoré kolektívy používajú matematické viackritériálne hodnotenie; iné sa obmedzia len na slovné konštatácie. Predpokladáme, že v budúcnosti sa prejaviť zapojenie odborníkov práve z tejto oblasti (aj keď to veľmi závisí od finančnej vôle navrhovateľa a od presnosti informácií uvedených v dokumentácii).

Ďalšou oblasťou, v ktorej nás čaká ešte veľký kus metodologickej práce, je hodnotenie rizík a havárií. Na tomto poli sa už určité práce začali (napr. vypracovanie metodologickej príručky k zákonu v časti hodnotenie rizík), ale treba v nich pokračovať. V dokumentáciách býva nedostatočne spracovaná aj časť týkajúca sa neurčitostí a použitých metód. Zdá sa, akoby sa už spracovatelia vyčerpali a na záverečné kapitoly im už nezostalo síl.

Kritériá hodnotenia kvality dokumentácie

V jednotlivých krajinách existujú rôzne prístupy ku zvýšeniu kvality dokumentácie, zlepšeniu a objektivizovaniu jej hodnotenia. V posledných rokoch sa úspešne uplatňuje systém kontrolných otázok na hodnotenie kvality celého procesu a špeciálne na hodnotenie kvality dokumentácie. Tieto otázky sa často označujú ako kritériá hodnotenia.

V súčasnosti je pravdepodobne najdokonalejšou metodikou, ktorú vypracovalo Centrum pre posudzovanie vplyvov na životné prostredie pri Univerzite v Manchestri a používa sa v mnohých štátoch EÚ. Použila sa ako podklad na vypracovanie návrhu kritérií hodnotenia kvality dokumentácie v SR pre účely posudkov r. 1995.

Kritériá hodnotenia kvality dokumentácie nemajú absolútnu platnosť, ide o otvorený systém, ktorý sa môže doplniť podľa špecifikácie navrhovanej činnosti i životného prostredia v dotknutom území.

Cieľom kritérií hodnotenia kvality dokumentácie je získať kľúč na

analýzu textov dokumentácie z hľadiska ich spracovania podľa požiadaviek zákona. Ide o taký súbor ukazovateľov, ktorý dovoľuje zhodnotiť všetky procedurálne a obsahové požiadavky na dokumentáciu vypracovanú k EIA. Týkajú sa cieľov a opisu navrhovanej činnosti i jej variantov, kooperácie s orgánmi rozhodovacej sféry, súčasného stavu a kvality životného prostredia, opisu a hodnoteniu predpokladaných vplyvov, aspektov porovnávania (navrhovanej činnosti so životným prostredím, variantov), neurčitostí, zhrnutia, štruktúry, použitého jazyka, štýlu a príloh.

Účelom kritérií hodnotenia kvality je poskytnúť všetkým účastníkom EIA pomôcku na hodnotenie úplnosti a vhodnosti informácií z hľadiska posudzovania a rozhodovania o navrhovanej činnosti.

Kritériá hodnotenia kvality dokumentácie majú slúžiť najmä (Pavličková a kol., 1996):

- spracovateľovi dokumentácie – pri príprave kvalitnej dokumentácie a vykonania výstupnej kontroly,
- navrhovateľovi – ako pomôcka na kontrolu kvality dokumentácie pri preberaní od spracovateľa a pred odoslaním dokumentácie ministerstvu,
- Ministerstvom životného prostredia SR – na prvotné hodnotenie kvality zámeru a správy (ktoré v zmysle zákona predloží navrhovateľ), a to ešte pred jej rozoslaním ostatným účastníkom EIA na zaujatie stanoviska. V prípade, že dokumentácia nespĺňa potrebné náležitosti, ministerstvo ju môže vrátiť na doplnenie,
- príslušným orgánom, dotknutým orgánom, dotknutým obciam, verejnosti – na vypracovanie kvalifikovaných pripomienok k predloženej dokumentácii a navrhovanej činnosti,
- spracovateľovi posudku – na zhodnotenie úplnosti a kvality dokumentácie pre potreby vypracovania posudku.

Je zrejmé, že kvalite dokumentácie treba venovať zvýšenú pozornosť, nakoľko Správa o hodnotení vplyvov na životné prostredie je označovaná za najdôležitejší krok v celom procese posudzovania, ktorý najviac ovplyvňuje jeho kvalitu. Od úrovne spracovania Správy sa odvíja úspešnosť predikcie vplyvov a efektívnosť opatrení na zmiernenie nepriaznivých vplyvov, ktoré spolu s určením "environmentálne optimálneho" variantu sú v tomto procese hlavnými nástrojmi na ochranu životného prostredia. Preto je veľmi dôležité systematicky sledovať ako sa vyvíja kvalita dokumentácie, poukázať na hlavné "chyby" a "nedostatky" a zaoberať sa otázkami ako túto kvalitu sústavne zlepšovať.

Katarína Pavličková

Literatúra

- Colley, R., Raymond, K. a kol., 1994: Environmental Impact Assessment – Review Checklist, European Commission, Directorate – General – Environment. Nuclear Safety and Civil Protection, 29 pp.
- Lee, N., Colley, R., 1990: Reviewing the Quality of Environmental Statements. Occasional Paper, 24. EIA Centre, University of Manchester, 45 pp.
- Pavličková, K., Drdoš, J., Antalová, S., Butkovská, K., Husková, V., 1996: Metodická príručka k zákonu NR SR č. 127/94 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie. Časť: Kritériá pre hodnotenie kvality dokumentácie. Centrum EIA PRIF UK pre potreby MŽP SR, Bratislava.
- Petts, J., Eduljee, G., 1994: Environmental Impact Assessment for Waste Treatment and Disposal Facilities. Wiley, Chichester, 485 pp.

Vzduch, jeden zo živlov

"Ze vzduchu vše vzniká a do něho se zase rozkládá. Jako naše duše jsou vzduchem nám vládně, tak dech a vzduch objímá celý svět... Počátkem je neomezený vzduch, z něho vzniká, co jest, co bylo, co bude, bozi i božské věci, a ostatní vzniká z potomstva vzduchu. A taková je podoba vzduchu: když je zcela stejný, je neviditelný, ale ukazuje se chladem, teplem, vlhkem a pohybem. A stále se hýbá, neboť kdyby se nahýbal, neměnil by se tolik, kolik se mění."

Anaximenes

Kolektív: **Vzduch jako jeden ze živlů.** Václav Bratrych, Miroslav Lupač (eds). Vydala agentura Koniklec, Praha 1998. 270 strán.

Publikácia, ktorú nám zaslalo vydavateľstvo Koniklec, zaujme na prvý pohľad nielen vydarenou grafickou úpravou a množstvom ilustrácií, ale i šírkou záberu. Prináša ucelený pohľad na jeden zo štyroch hlavných živlov – vzduch. V autorskom registri nájdeme známe osobnosti, popredných odborníkov, ktorí pomáhajú najmä mladému čitateľovi otvárať bránu k poznaniu vedecko-technických, ale aj spoločenských súvislostí vybranej témy. Za 26 storočí, ktoré uplynuli od čias, keď žil grécky filozof Anaximenes, veda dosiahla značné pokroky. B. Moldan hovorí v predhovore knihy, že autori jednotlivých statí Anaximenesove názory bezpochyby nezastávajú, ale určite presvedčia, aký je vzduch dôležitý.

Cieľom vydavateľa je pripraviť podobné publikácie o ďalších troch živloch – ohni, zemi a vode.

Marta Ciranová

